

กลยุทธ์การบริหารความขัดแย้งตามหลักสาราณียธรรม
สำหรับสถานศึกษาในยุคดิสรัปชัน

Conflict management strategy according to the principles
For educational institutions in the Disruption.

พระมหาวิริทธิพล วีริทธิชโย (อภิวิชญ์ลชาติ)¹

Phramaha Virithiphol Veeritthichayo (Apiwitcholachart)

E-mail: veeritthichayo@gmail.com

Received: June 29, 2023 Revised: September 2, 2023

Accepted: September 2, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักขันติธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 2) เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักขันติธรรม สำหรับ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักขันติธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 โดยภาพรวมพบว่า มีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับสูงกว่าปกติ โดยเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านดี ด้านสุข และด้านเก่ง ตามลำดับ วิธีการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา บูรณาการหลักขันติธรรม และใช้ฆราวาสธรรม เป็นบทฝึก โดยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีด้วยสัจจะ พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งด้วยทมะและขันติ พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขด้วยจาคะ เสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักขันติธรรมของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ประกอบด้วย 1) ฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีด้วยสัจจะ ผ่านกิจกรรมที่ทำให้ผู้บริหารได้ฝึกควบคุมความอยาก และควบคุมอารมณ์ได้รู้จักเห็นใจ ห่วงใย รู้จักแบ่งปันและ

¹ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Master of Education (Buddhist Educational Administration) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ช่วยเหลือผู้อื่นว่าอะไรถูกผิด รู้จักยอมรับผิด และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม 2) ฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งด้วยทมะและขันติ ผ่านกิจกรรมที่ทำให้ผู้บริหารได้ฝึกสร้างความรู้สึกรื้อร้น ใฝ่รู้ฝึกให้ปรับตัวได้ง่ายให้มีความกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม 3) ฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขด้วยจาคะ ผ่านกิจกรรมที่ทำให้ได้ฝึก การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ความพึงพอใจในตัวเอง

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์; วิธีการส่งเสริม; แนวทางการส่งเสริม; ขันติธรรม;

Abstract

This article is part of the thesis entitled “Guidelines for developing emotional intelligence according to the principle of tolerance of executives in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Groupe 1” aiming at; 1) to study the current state of emotional intelligence of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Group 1, 2) to study the principles for developing emotional intelligence based on Khantidhamma principles for administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Group 1 and 3) to propose guidelines for developing emotional intelligence based on Khantidhamma principles for administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Group 1. It was mixed method research. The results of the research found that The current state of emotional intelligence of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Group 1 was at a high level overall. In descending order, the highest level was on goodness, followed by happiness and intelligence respectively. The methods for encouraging emotional intelligence based on Khantidhamma and Gharavasadhamma principles for administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Group 1 are to improve the goodness by truth and honesty, intelligence by taming and training oneself and tolerance, and happiness by generosity. The guidelines for developing emotional intelligence based on Khantidhamma principles for administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division Group 1 consist of: 1) Emotional intelligence development in goodness by truth and honesty is developed through activities to control desires, and to increase sympathy, empathy, sharing, responsibility, and rule of law in society; 2) Emotional intelligence development in intelligence by taming and training oneself and tolerance is developed through activities to support enthusiasm, knowledge orienting, adaptation and confidence; 3) Emotional

intelligence development in happiness by generosity is developed through activities to create relation with others and self-satisfaction.

Keywords: emotional intelligence. The methods for encouraging. guidelines for developing; Khantidhamma.

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาประชากรของประเทศชาติให้มีพลัง และมีความสามารถที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือพัฒนาระชากร การที่จะดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกระบวนการศึกษาที่ได้รับการพัฒนามีดีแล้ว การศึกษามีส่วนสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม และสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม ประเทศไทยจัดระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดนั้นแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย²

การศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาในรูปแบบของการ แบ่งแยกตามความถนัด และความสนใจโดยแบ่งรูปแบบการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรออกเป็น 3 รูปแบบ คือ แผนกธรรม, แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-บาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้แก่พระภิกษุสงฆ์และสามเณร

ความสำเร็จขององค์การขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้บริหารที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จักเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น สามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ให้เป็นไปตามทิศทางที่ส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขและความสำเร็จในชีวิต ผู้ที่สามารถตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เพื่อการสร้าง

² อัมพล เรืองศรี, ระบบการศึกษาไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/174101>, [23 กันยายน 2563].

แรงจูงใจในตัวเอง บริหารจัดการอารมณ์ต่างๆ ของตนเองและอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้นั้นเรียกว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

สำหรับการศึกษาเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ในประเทศไทยนั้น พบว่า กรมสุขภาพจิต ได้ศึกษาทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์ของเมเยอร์ และ สโลเวย์ ทฤษฎีของบาร์ออน และหลักพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาแนวคิดและสร้างเครื่องมือวัดสำหรับประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของคนไทย ซึ่งแบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ที่สำคัญ ออกเป็น 3 ประการ คือ ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความเก่ง หมายถึงความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจน มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงระบทางใจ นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิตได้สร้างเกณฑ์มาตรฐาน (norms) ของความฉลาดทางอารมณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนไทยจำนวนทั้งสิ้น 6,812 คน จำแนกตามช่วงอายุ 3 ช่วง คือ อายุ 12-17 ปี และ 26-60 ปี

นอกจากนี้ ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional quotient) ช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพของความเป็นผู้นำ ที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คนและครองใจคน ได้เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้และพัฒนาคน สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข เกิดความรักงาน รักองค์กร มีความจงรักภักดีมากขึ้น ผู้บริหารบางคนสร้างอิทธิพลให้กับตนเอง คำนึงถึงเฉพาะประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มตน ไม่ยึดหลักยุดิธรรม เช่น การพิจารณาความดีความชอบประจำปี พฤติกรรมลักษณะนี้ของผู้บริหารก่อให้เกิดความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนซึ่งปฏิบัติในโรงเรียนเป็นองค์การแบบราชการที่มี สายการบังคับบัญชา จึงทำให้บุคคลมีความแตกต่างในเรื่องอำนาจหน้าที่มีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะเฉพาะ มีกฎเกณฑ์การควบคุมเข้มงวดในบางครั้งผู้บริหารใช้อำนาจพร่ำเพรื่อ อ้างข้อกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ มาใช้กับครูหรือใช้อำนาจตามความพอใจและอารมณ์ของตนเอง ซึ่งจากการศึกษา พบว่า สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารดีเด่น ที่ประสบความสำเร็จมีใช้เพราะความสามารถทางสติปัญญา แต่กลับเป็นความสามารถในการปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่นๆ แน่นนอนว่าการที่ใครบางคนทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้เขาก็คงมีใช้ผู้บริหารที่ดีแน่ แม้ว่าเขาจะฉลาดเพียงใดก็ตาม แต่การสร้างองค์การให้ฉลาด (intelligent organization) เป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารและผู้ที่อยู่ในที่ได้รับการยอมรับ และเป็นสมาชิกขององค์การที่มีคุณค่า

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้หลักชั้นดิธรรม เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มี

คุณภาพ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษานองชาติต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของเยาวชนต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1

2.2 เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักชั้นติธรรม สำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักชั้นติธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี(Mixed Methodology Research Design) มีลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1.รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา

3.2.รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secodary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1. ด้านดี พบว่า มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีอยู่ในระดับสูงกว่าปกติ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ และมีความเห็นใจผู้อื่น เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบ ตามลำดับ

2. ด้านเก่ง พบว่า มีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปกติ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ผู้บริหารมีแรงจูงใจและรู้สึกที่ตัวเองมีคุณค่าเมื่อได้ทำในสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ ผู้บริหารมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นและทำความเข้าใจผู้อื่นได้ง่าย ตามลำดับ

3. ด้านสุข พบว่า มีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปกติ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ผู้บริหารพึงพอใจในชีวิต ผู้บริหารมีความสุขสงบทางใจ และผู้บริหารมีความภูมิใจในตัวเอง ตามลำดับ

4.2 วิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักชั้นศีลธรรมของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1. ด้านดี การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี จะต้องบูรณาการหลักขรवासธรรม เป็นแบบฝึกการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี

หลักขรवासธรรม : ขรवासธรรม

สัจจะ หมายถึง จริง ตรง แท้ มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน เป็นคนจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตน

ลักษณะของสัจจะ

- มีความจริง คือ เป็นเรื่องจริง
- มีความตรง คือ ประพฤติสุจริตในกาย วาจา และใจ
- มีความแท้ คือ ไม่เหลวไหล ไม่ล้อเล่น

สัจจะ 5 ประการ

1. จริงต่อการงาน หมายถึง ทำอะไรต้องทำจริง ตั้งใจทำ ทำด้วยความมุ่งมั่นให้งานนั้นสำเร็จ และเกิดประโยชน์จริง
2. จริงต่อหน้าที่ หมายถึง ทำจริงในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า “หน้าที่” ไม่ประมาทเลินเล่อ
3. จริงต่อวาจา หมายถึง รักษาวาจาตามที่ได้ตกลงกันไว้มิให้คลาดเคลื่อน พูดจริงทำจริง
4. จริงต่อบุคคล หมายถึง จริงใจต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น จริงใจต่อมิตรสหาย จริงต่อญาติมิตร เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า “ซื่อตรง”
5. จริงต่อความดี หมายถึง มุ่งประพฤติความดีจนเป็นนิสัย ต่อหน้าและลับหลังก็ประพฤติเช่นนั้น

2. ด้านเก่ง การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง จะต้องบูรณาการหลักขรवासธรรม เป็นแบบฝึกการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง

หลักขรवासธรรม : ขรवासธรรม

ทมะ หมายถึง ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษาสัจจะ

ทมะ เป็นธรรมที่มุ่งเน้นให้ใช้สติใคร่ครวญ และไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนที่จะกระทำการใดๆ โดยต้องคำนึงอยู่เสมอว่า มีประโยชน์มากกว่าโทษหรือมีดีมากกว่าชั่วจึงจะกระทำ

โดยเฉพาะการเอาชนะความโกรธ เพราะเมื่อความโกรธเกิดขึ้นย่อมส่งผลให้จิตใจขุ่นมัว ผิวพรรณเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ เพราะผู้โกรธย่อมไม่รู้ธรรม ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี สามารถหาได้แม้กระทั่งบิดามารดาของตน ผู้ที่ถูกความโกรธเข้าครอบงำย่อมเสียทรัพย์ เสื่อมลาภยศ หาที่พึ่งพิงได้ยาก ไร้ญาติขาดมิตร

ทมะ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

1. การฝึกฝนตนเอง เป็นความมุ่งหมายเพื่อสะกดกลั่น ฝึกฝน อบรมจิตใจของตนให้มีสภาพจิตใจดีขึ้น ให้เข้มแข็งมากขึ้น ฝึกซ้อมความรู้สึกเพื่อให้พร้อมกับการสนทนากับผู้อื่นที่อาจเกิดขึ้น ต้องข่มใจไม่ให้แสดงอาการรวนเร หวาดหวั่น เช่น ไม่พลั้งเพลอสติว่าวาออกมาโดยไม่มีสติยับยั้งหรือข่มความประหม่าเมื่อต้องพูด หรือ แสดงออก

อีกอย่างหนึ่ง ทมะนี้ ในความหมายที่ลึกซึ้งทางพระ หมายถึง การรู้จักฝึกอินทรีย์ (กายและใจ) ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ด้วยอำนาจของคุณธรรม ไม่ให้เป็นไปตามกำลังของกิเลสหรือความชั่วช้า การฝึกใจให้มีทมะ คือ การรู้จักใช้สติให้มาก เพื่อข่มความรู้สึกที่ไม่ดีไว้ และหาทางพัฒนาจิตใจตนเองให้มั่นคงขึ้นด้วยวิธีการฝึกจิตใจ เช่น ฝึกสมาธิ ฝึกนั่งกรรมฐาน เป็นต้น

2. การข่มใจตนเอง คือ การยับยั้ง และรู้จักควบคุมจิตใจของตนไม่ให้ติดอยู่ในวังวนแห่งอบายมุขแห่งโกธะ คือ ความโกรธ โมหะ คือ ความทึบมัวอยากที่จะนำไปสู่การสนองความต้องการของตนในทางสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และศีลธรรม และโมหะ คือ ความหลงกับความสุขที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ไม่ยั่งยืนนั้น

ขันติ หมายถึง อุดทน ไม่ใช่เพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ แต่หมายถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส

1. ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบากตรากตรำทางธรรมชาตซึ่งเกิดขึ้นทางกายภาพ อาทิ ความร้อน ความหนาว ความหิวกระหาย และความเหนื่อยล้า

2. ความอดทน อดกลั้นต่อทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นทางกาย อาทิ ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความทุกข์ทรมาน ก็รู้จักอดทนอดกลั้นเอาไว้ ไม่สร้างความทุกข์เพิ่มขึ้นอีก

3. ความอดทน อดกลั้นต่อความเจ็บใจอันเกิดขึ้นทางจิตภาพ อาทิ วาจาเสื่อมเสียด ถ้อยคำด่าว่าหยาบคายหรือคำกล่าวล่วงเกินก่อให้เกิดความเสียหาย สร้างความขุ่นเคืองใจอันไม่พึงปรารถนา

4. ความอดทน อดกลั้นต่อพลังอำนาจบีบบังคับของกิเลส ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ความอดทนอดกลั้นต่อกิเลสทั้งปวงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตที่ติงาม

3. ด้านสุข การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข จะต้องบูรณาการหลักพรวาสนธรรม เป็นแบบฝึกการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข

หลักพรวาสาธรรม : พรวาสาธรรม

จาคะ หมายถึง เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลสเพราะนั่นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่างๆ

ในระดับโลกียะเป็นการเสียสละ การให้ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทั้งในแง่วัตถุ และสิ่งที่เป็นนามธรรม ส่วนในระดับโลกุตระเป็นการสละในความยึดมั่นถือมั่น ความไม่ดีต่าง ๆ ที่อยู่ในจิตใจ ดังนั้นความเสียสละจึงมี 2 นัยด้วยกัน

1. การเสียสละวัตถุสิ่งของ ได้แก่ ทรัพย์สินสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยไม่เกินกำลังความสามารถของตน

2. การเสียสละสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น สละกิเลส สละความเห็นแก่ตัว สละอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่ดีต่าง ๆ ซึ่งการฝึกฝนให้มีจาคะย่อมทำให้จิตใจคลายความยึดมั่นถือมั่น และมีความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำให้มีความสุขด้วยใจของตนเอง มีจิตที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อสิ่งอื่นใดมีความสุขได้แม้จะต้องสูญเสียอะไรบางสิ่งไป

4.3 เสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1

1. ด้านดี การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี จะต้องบูรณาการหลักพรวาสาธรรมเป็นแบบฝึกการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ด้วยกิจกรรม ใครเดือดร้อน, กำหนดได้ และ ความรุนแรง

2. ด้านเก่ง การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง จะต้องบูรณาการหลักพรวาสาธรรม เป็นแบบฝึกการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง ด้วยกิจกรรม ปัญหาพาผลิตเพลิน, ปิงปองแสนสนุก และบอกความเป็นตัวเอง

3. ด้านสุข การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข จะต้องบูรณาการหลักพรวาสาธรรมเป็นแบบฝึกการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข ด้วยกิจกรรม สวนผลไม้ของเรา, ส่งต่อความสุข และแทนตัวเอง

หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วยหลักขันติธรรม

1. กิจกรรมที่จัดขึ้นใจแต่ละครั้ง สิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอย่างยิ่ง นั่นก็คือ สร้างความเดือดร้อนให้ผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงานหรือไม่ เป็นไปเพื่อก่อประโยชน์ที่แท้จริงหรือไม่ เพราะหากเราไม่คำนึงถึงสิ่งนี้แล้ว อาจจะตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม และมีผลกระทบอื่น ๆ ตามมาได้

2. กิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง ให้ประกอบด้วยเมตตา กรุณา เป็นต้น

3. ในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ผู้จัดกิจกรรม สามารถมองเห็นผลที่จะเกิดขึ้นตามมาเล็กน้อยเพียงใด เพื่อให้กิจกรรมนี้สำเร็จผลด้วยดี และสามารถส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักขันติธรรมทั้งผู้บริหาร และบุคลากรในองค์กรไปพร้อม ๆ กัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. **คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี**. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, 2541.
- จวน อุฏฐายีมหาเถร. **อนุสรณ์งานศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. **EQ ดี อารมณ์ดี ชีวิตดี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พรินท์(1991) จำกัด, 2547.
- ป.หลวงสมบุญ. **พจนานุกรมบาลี-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2519.
- พุทธทาสภิกขุ. **ทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2537.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ท่านพุทธทาสภิกขุ). **อริยศีลธรรม (ชุดธรรมโฆษณ์)**. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทาน มูลนิธิจัดพิมพ์, 2520.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **เจตโกศลหรือปรีชาอารมณ์ (Emotional Intelligence)**. รวมบทความวิชาการ EQ. กรุงเทพมหานคร : DESKTOP, 2545.
- _____. **จาริกบุญจาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2543.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ ป.ธ.9). มงคล 38 ประการ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

